

Afrički jug anketa

Da li je konflikt na jugu »crnog« kontinenta posljedica rasnih suprotnosti, inozemne dominacije ili klasnih antagonizama? Koji su ciljevi borbe narodnooslobodilačkih pokreta Zimbabvea, Namibije i Južne Afrike? Kakav je smisao »internih rješenja« koja se danas predlažu za budućnost tih teritorija? Kako se prema tom problemu ponaša nezavisna Afrika? To su u osnovi pitanja što su u vrijeme održavanja SVJETSKE KONFERENCIJE PROTIV APARTHEIDA, RASIZMA i KOLONIJALIZMA NA AFRIČKOM JUGU, koja je održana u Lisabonu u lipnju 1977, postavljena prvim ličnostima tih oslobodilačkih organizacija, te predstavnicima zemalja »prve borbene linije« i opozicionih pokreta iz Lesotoa i Zaira.

U anketi su sudjelovali: SAM NUJOMA, predstavnik Narodne organizacije Jugozapadne Afrike (SWAPO, Namibija), OLIVER TAMBO, predsjednik Afričkog nacionalnog kongresa (ANC, Južna Afrika), kopredsjednici Patriotske fronte Zimbabvea JOSHUA NKOMO, predsjednik Afričke narodne unije (ZAPU) i ROBERT MUGABE, generalni sekretar Afričke nacionalne unije (ZANU), zatim D'ALMEIDA, pomoćnik ministra vanjskih poslova NR Angole, SERGIO VIERA, član CK Fronte oslobođenja Mozambika (FRELIMO), D.M. LISULO, član CK Ujedinjene nacionalne partije (UNIP, Zambija), KONYAMA CHAKELA, generalni sekretar Kongresne partije Basutolanda (BCP, Lesoto) i SYMBA DEOGRATIAS, član CK Partije narodne revolucije Konga (PRRC, Zair).

Anketu je provela Maja Sorić.

Izvori sukoba

Pitanje: Sadašnja situacija na jugu »crnog« kontinenta je veoma složena. Oslobođenje Mozambika i Angole je iz temelja uzdrimalo pozicije rasiističkih režima na tom području. Uspjesi narodnooslobodilačkih pokreta Namibije i Zimbabvea, te rastući otpor afričke većine u samoj Južnoj Africi natjerali su bijele vlastodršce da uz pomoć zapadnih »posrednika« grozničavo traže »rješenja« za vlastitu sutrašnjicu. Uvode se neke »reforme«

i »liberalizira« kruti sistem rasne segregacije. Najavljuju se »interni sporazumi« i govori čak o »nezavisnosti« iz koje bi bili isključeni pokreti koji već godinama vode borbu za nacionalno oslobođenje. S druge strane, svjedoci smo radikalizacije narodnog otpora — širenja oružane borbe u Zimbabveu i Namibiji, te masovnog revolta stanovnika sirotinjskih predgrađa velikih industrijskih centara u Južnoafričkoj republici. Sukob očito poprima sve šire i masovnije razmjere i međunarodne implikacije. Zanimaju nas izvori tog sukoba. Zanima nas da li je on rezultat rasnih suprotnosti, nepomirljivih klasnih konfrontacija ili inozemne kolonijalne dominacije?

Sam Nujoma: Po mom mišljenju sukob na jugu Afrike rezultat je sva tri elementa. Strana dominacija je rezultat kolonijalnog ugnjetavanja koje uključuje eksploataciju masa. Kao prvo, većini stanovništva se odriču osnovna ljudska prava — pravo glasa, zbora i dogovora, političkog udruživanja, slobode izražavanja. Nisu li oni na taj način potlačeni? Drugo, nemaju pravo osnivanja sindikalnih udruženja. U Namibiji je Afrikanac povredio zakon ako se pokuša sindikalno organizirati. Afrički narod u cjelini eksploatira manjina bijelih doseljenika, koji stvaraju zakone. Ti zakoni im osiguravaju vlast i privilegije i omogućuju eksploataciju.

Dakle, rasna suprotnost je samo jedan aspekt kolonijalnog mehanizma koji teži političkoj i ekonomskoj dominaciji nad Afrikancima. Zbog takvih interesa oni donose i zakone koji su diskriminatorni prema većini afričkog stanovništva.

Kolonijalni sistem mora biti razoren da bi se stvorile nove institucije koje će služiti svim ljudima bez obzira na boju kože ili rasu, porijeklo ili vjeru. U Namibiji ćemo morati potpuno razoriti neke institucije koje služe rasističkom režimu Južne Afrike i zamijeniti ih novim koje će služiti interesima namibijskog naroda.

Joshua Nkomo: Naravno, riječ je o kombinaciji svih tih elemenata. Rasne suprotnosti su posljedica politike koju vode Vorsterovi i Smithovi rasisti. Naši narodi nisu znali za rasnu netoleranciju prije dolaska bijelih naseljenika. Evropljani su institucionalizirali rasnu segregaciju kako bi lakše mogli vršiti eksploataciju prirodnih bogatstava naše zemlje i jeftine radne snage naših ljudi. Dakle, stvaran izvor sukoba je rasističko nasilje koje provodi bijela manjina nad afričkim stanovništvom.

Svih ovih godina Britanija je dozvoljela raznim doseljeničkim režimima u Rodeziji da donose i primjenjuju diskriminatorne zakone na području zemljišnog posjeda, radnih odnosa, sindikalnog i političkog organiziranja Afrikanaca, u oblasti transporta i korištenja usluga drugih javnih službi, itd. Zato je rat koji danas vodimo samo nastavak oslobodilačkih borbi koje su započele još 1893. i 1896—1897. u doba kolonijalnih osvajanja, borbi kojima je cilj bio odbacivanje inozemne kolonizacije. Želim, međutim, naglasiti da mi ni u jednom trenutku nismo rekli da se borimo protiv bijele rase. Mi se borimo protiv rasizma kao sistema eksploatacije jer je to nehuman sistem, sistem koji degradira ljudsko dostojanstvo i koji omogućuje manjini da vlada nad većinom. Mi se ne borimo protiv bijelaca zato što su bijelci, mi se borimo protiv kolonijalne eksploatacije i dominacije.

Robert Mugabe: Konflikt na jugu Afrike može biti kombinacija svih tih faktora. Strana dominacija i imperijalizam samo su instrumenti kapita-

lizma. Borba protiv strane dominacije je pokušaj oslobađanja od inozemne eksploatacije koja je rezultat kapitalističkog sistema. Upravo zbog toga ovi se faktori ne mogu odvojiti jedan od drugog. Rasne suprotnosti, strana dominacija i klasna eksploatacija nerazdvojno su povezani na jugu Afrike i samo su različiti aspekti istog fenomena.

Oliver Tambo: Konflikt na jugu Afrike rezultat je svi tih faktora. U Južnoafričkoj republici, Namibiji i Zimbabveu nailazimo na primjere kako rasnih suprotnosti, tako i strane dominacije i klasne eksploatacije, naravno u različitim stupnjevima.

Borimo se da bismo prevladali status koloniziranih naroda. Ako uzmeo za primjer Južnu Afriku, prvi kolonizatori su bili Britanci. Britanija je zatim predala vlast bijelim settlerima. Oni su zamijenili Britaniju kao kolonijalnu silu i nastavili vladati crnim stanovništvom. Dakle, dio konflikta proizlazi iz situacije kolonijalne vlasti i potlačenog, kolonijaliziranog naroda. Odnosi vladara i onih kojima se vlada su kolonijalni odnosi, ili bolje, odnosi kolonijalne vlasti.

Postoji još jedna bitna činjenica: snažan industrijski razvoj je na jugu Afrike stvorio brojnan proletarijat, najveći proletarijat na afričkom kontinentu. Tu se razvila veoma oštra klasna borba, borba protiv sistema eksploatacije predvođena radničkom klasom. Činjenica je da je radnička klasa u većini crnačka, što znači da je ta radnička klasa i nacionalno ugnjetena.

Eksploatacija radničke klase pogoršana je trećim elementom — rasnom diskriminacijom koja je osnovni instrument efikasne eksploatacije i održavanja političke i ekonomske vlasti bijele manjine. Cijela društvena struktura Južnoafričke republike prožeta je rasnim suprotnostima.

U slučaju Južne Afrike borba koja se danas vodi usmjerena je protiv sistema koji ima sve karakteristike strane dominacije. Dakle, to je borba za osvajanje političke vlasti, borba protiv kolonijalne vladavine. Drugo, to je istovremeno borba radničke klase protiv kapitalističke eksploatacije. Treće, to je borba Afrikanaca protiv rasne diskriminacije i svih posljedica te politike.

U drugim područjima — u Zimbabveu na primjer — to je prije svega borba protiv klasičnog kolonijalizma. Možda ne sasvim klasičnog, jer Britanija nema stvarnu političku vlast koju je »uzurpirao« Jan Smith sa svojom bijelom manjinom. Ali nominalno je Britanija i dalje kolonijalna sila i ona je i te kako ekonomske prisutna u Rodeziji. Dakle, slučaj Zimbabvea ima i nema sličnosti s južnoafričkom situacijom. No, u oba slučaja mase naroda nisu bile uključene, status većine crnačkog stanovništva ostao je onakav kakav je bio i prije. Možemo reći da se i u Zimbabveu eksploatacija isprepliće s rasnom diskriminacijom.

U Namibiji je Južnoafrička republika klasična kolonijalna sila. Namibija je zemlja s velikim rudnim potencijalom u kojoj su narodne mase eksploatirane. Usudio bih se međutim reći da klasna borba nije toliko razvijena kao u Južnoafričkoj republici. No, postoji proletarijat koji se razvija i koji se doći do spoznaje o neminovnosti klasne borbe.

Zaključio bih s tim da je konflikt na afričkom jugu rezultat kombinacije rasizma, kolonijalne dominacije i klasne eksploatacije, ili bolje rečeno — rasizam je instrument djelotvorne klasne eksploatacije.

D' Almeida: Mi u Angoli mislimo da je konflikt na južnom dijelu Afrike posljedica kolonijalne dominacije i da on nadrašta problem rasa. Nije riječ samo o razlikama u boji kože i pigmentaciji ili o poštovanju ili nepoštovanju ljudskih prava. Uzroci su mnogo dublji i treba ih tražiti u karakteru strane dominacije u kolonijalnim teritorijama, a taj je eksploatorski. Dakle, riječ je o klasnom ugnjetavanju. Narodi Namibije, Zimbabvea i Južne Afrike imaju puno pravo da se oslobode kolonijalne eksploatacije i da samostalno biraju oblik vladavine koji im najviše odgovara.

D. M. Lisulo: Da bi naš odgovor zvučao više teorijski, treba reći da je sukob na jugu Afrike rezultat klasne eksploatacije. Rasna suprotnost i strana dominacija samo su instrumenti klasne eksploatacije.

Sergio Viera: Pod pritiskom naroda koji se bore za svoju nezavisnost danas je međunarodni imperijalistički sistem, u kojem posebno mjesto pripada velikim imperijalističkim silama, prisiljen da i sam verbalno osuđuje rasističke režime afričkog juga i da iznosi prijedloge kojima bi u novom obliku osigurao produženje svoje dominacije nad tim područjem. I usprkos tome on u potpunosti ne napušta svoje lokalne agente i nastavlja s djelatnošću kojoj je cilj da očuva sistem kolonijalno-fašističkog sistema koji ugnjetava narode afričkog juga.

Rat koji se vodi i Zimbabveu i Namibiji rezultat je sukoba između naroda tih zemalja i kolonijalizma, posljedica imperijalističke dominacije koji nisu ništa drugo nego vanjski oblik kapitalističkog sistema, dakle, klasne eksploatacije. Naš je zadatak da spriječimo imperijalizam u njegovim pokušajima da prikrije pravu prirodu tog sukoba.

S druge strane, imperijalizam svim sredstvima gradi materijalne uvjete za učvršćivanje Južnoafričke republike. Gradi tvornice oružja s ciljem da u tom pogledu Pretorija postane sama sebi dovoljna. Vrše se pripreme kojima bi se rasistima stavilo na raspolaganje nuklearno oružje ...

Južnoafrička republika sama sebe smatra nezavisnom, a ne kolonijalnom državom. Međutim, ona negira pravo građanstva četiri petine svog stanovništva, pa čak i legalno dovodi u pitanje jedinstvo zemlje oktroirajući tzv. nezavisnost pojedinim dijelovima svog teritorija. Imperijalizam javno ne podržava tu bantustanizaciju južnoafričkog teritorija, ali njegovi predstavnici aktivno sudjeluju u eksploataciji i pljački marionetskih država koje se tako stvaraju.

Pretorija danas igra ulogu aktivnog i povjerljivog čuvara interesa imperijalizma na afričkom jugu. Njezina agresija i subverzija protiv Angole i Mozambika, protiv Bocvane i Zambije, njezina odlučujuća podrška manjinskom režimu u Salisburyju se uklapaju u globalne planove imperijalizma na afričkom jugu.

Demontirati imperijalističku dvostruku taktiku prema afričkom jugu i boriti se protiv nje jedan je od osnovnih zadataka demokratskog pokreta narodnih snaga na međunarodnoj razini.

Konyama Chakela: Konflikt na jugu Afrike je prvenstveno uzrokovan klasnom eksploatacijom. Rasizam je samo izgovor. Dakle, sukob je rezultat

eksploatacije koju nameće vladajuća klasa Južne Afrike u ime međunarodnog kapitala.

Symba Deogratias: To nije dakako samo problem rasizma jer je južnoafrički režim kolonijalni režim. Ne vidim nikakvu razliku između belgijskog kolonijalizma i južnoafričkog kolonijalizma. Borba koju vode narodi Južne Afrike, Zimbabvea i Namibije je prije svega borba protiv kolonijalizma. To je istovremeno borba protiv imperijalizma. Oslobođilački pokreti tih zemalja već sada treba sve da učine kako ne bi bilo neokolonijalnih rješenja. Dakle, to je istovremeno borba protiv neokolonijalizma i, ako hoćete, to je borba klasa.

Ciljevi oslobodilačkih pokreta

Pitanje: Pedesetih i šezdesetih godina afričkih oslobodilački pokreti su se borili za postizanje političke nezavisnosti. Sloboda, nezavisnost, jedan čovjek — jedan glas, bile su parole koje su mobilizirale mase i s kojima su rukovodioci novooslobođenih zemalja ulazili u predsjedničke palače, u parlamente. U programima tih pokreta koji su prerasli u vladajuće partije nije se govorilo o ciljevima ekonomskog oslobođenja ili socijalne emancipacije. Uklonjeni su vanjski znakovi inozemne dominacije, izvršena je afrikanizacija administracije, ali se ubrzo utvrdilo da je postignuta nezavisnost nepotpuna i jednostrana i da političko oslobođenje nije samo po sebi unijelo promjene u život i rad većine stanovništva. Počelo se razmišljati o ekonomskoj dimenziji nezavisnosti, o neravnopravnom položaju bivših kolonija u svjetskoj podjeli rada, o socijalnim razlikama koje dijele domaće stanovništvo, o različitim sadržajima nezavisnosti. Tada su najprogresivnije subjektivne snage kontinenta postavile pitanje neokolonijalizma kao posebnog oblika organizacije svjetskog kapitalističkog sistema u formalno nezavisnim ali ekonomski ovisnim, nerazvijenim afričkim zemljama. Neprijatelj se po prvi puta definira ne samo političkim već i ekonomskim i klasnim kategorijama, što ima za posljedicu da se veći broj zemalja opredjeljuje za socijalizam.

Danas se narodima Namibije, Zimbabvea i južnoafričkih bantustana nude neokolonijalne nezavisnosti čemu se najoštrije protivite vaši pokreti. Što se promijenilo od šezdesetih godina do danas? Za koje se ciljeve bore narodnooslobodilački pokreti afričkog juga?

Sam Nujoma: Svakako da su u periodu kasnih pedesetih godina, u vrijeme kada su Gana, Gvineja i nekoliko drugih zemalja dobile nezavisnost, ciljevi oslobodilačkih pokreta Afrike bili prvenstveno usmjereni dobivanju političke nezavisnosti. Francuska, koja je imala negativno iskustvo s Indokinom i koja je vodila kolonijalni rat u Alžiru, je prije od Britanije shvatila opasnosti s kojima se suočava u Africi. Bila je svjesna da joj prijete opasnost da sve izgubi ukoliko na vrijeme ne izađe u susret zahtjevima afričkih naroda. Shvativši to ona je »oktroirala« političku nezavisnost, ali je ostala prisutna kontrolirajući sredstva za proizvodnju i rudna

bogatstva u bivšim kolonijama. Tako je mogla manipulirati ekonomijama novooslobođenih zemalja i kontrolirati političku situaciju. Britanija je do istih saznanja došla sporije i kroz teška iskušenja sa pobunom MAU-MAU u Keniji, suočavanja sa Nkrumahovom »pozitivnom akcijom« u Gani i obračune s oslobodilačkim pokretima u drugim kolonijama. Iz svega toga mi smo izvukli određene pouke.

Današnji oslobodilački pokreti uče u borbi. Na oslobođenim teritorijama organiziramo lokalne pomoćne ustanove kao što su — nova administracija, škole, bolnice, itd. Shvatili smo da je neophodno činiti te stvari za narod koji se žrtvuje u borbi.

Afrički narodi postaju sve svjesniji opasnosti neokolonijalizma. To se može vidjeti danas u Angoli i Mozambiku gdje je narod podnio ogromne žrtve, ali je zato dobio istinsku nezavisnost, nezavisnost koja ima i svoju ekonomsku dimenziju. Danas postoje velike razlike u ekonomskom položaju različitih afričkih zemalja. Društveno-ekonomski razvoj je u progresivnim afričkim zemljama potpuno podređen potrebama radnog naroda. U nekim drugima, koje su pošle neokolonijalističkim putem, ekonomski razvoj koristi svega nekolicina koja je bogatstva zemlje prigrabila za sebe.

Do promjene u strategiji oslobodilačkih pokreta je moralo doći nakon duge borbe. U ratu za oslobođenje SWAPO danas ima programe obrazovanja omladine, eliminacije nepismenosti, zdravstvene zaštite, itd. A kad Namibija bude oslobođena, imati ćemo besplatno školovanje, medicinsku zaštitu, učinit ćemo sigurnim da sredstva za proizvodnju dođu u ruke onih koji rade u cilju zadovoljenja potreba širokih narodnih masa. To su promjene do kojih je došlo od ranih šezdesetih godina do danas.

Joshua Nkomo: Ne mislim da se išta promijenilo od vremena šezdesetih godina. Oslobodilački pokreti tog vremena su se borili za političke promjene koje će unijeti preobražaj u sistem vlasti, što je preduvjet da se utječe i na ekonomsku strukturu društva. Osvajanje političke vlasti bilo je tada, kao i danas, osnovni preduvjet da se promijene eksploatatorski odnosi u privrednom životu. To je bilo uključeno kako u programe oslobodilačkih pokreta koji su šezdesetih godina ostvarili nezavisnost, tako i onih koji su nastavili borbu za postizanje tog cilja. I oslobodilački pokret u Zimbabveu se nalazi u toj situaciji. Mi smo se borili šezdesetih godina, a borimo se i danas za osvajanje ekonomske vlasti.

Robert Mugabe: Krajem pedesetih godina i početkom šezdesetih godina provodili smo »nenasilnu borbu«. U to vrijeme pitanje oslobođenja zemlje svodilo se na zahtjev za prestanak kolonijalne dominacije. To je bilo razdoblje kad nismo bili vođeni nikakvom ideologijom do nacionalizmom. Bili smo nacionalisti koji su smatrali da zemlja pripada nama i da se za nju moramo boriti. Nismo vidjeli potrebu i problem preobražaja našeg društva, barem ne u istim terminima i na isti način kako to vidimo i radimo danas. Smatrali smo da je dovoljno da oslobodimo zemlju, da radimo isto ono što su doseljenici radili, da uđemo u njihove kuće, da zauzmemo njihova mjesta. U procesu koji je slijedio prošli smo mnogobrojne transformacije koje su nas dovele do toga da smo danas vođeni naučnim socijalizmom. Želimo našu zemlju stvarno osloboditi oružanom borbom.

Oružana borba treba nas dovesti do osnivanja demokratske države, demokratskog društva. Uspostavljanje demokratskog društva nije i ne smije biti samo sebi cilj. Moramo otpočeti proces društvenih preobražaja. Moramo ostvariti takvu kontrolu nad sredstvima za proizvodnju da radnici sami upravljaju svojim radom i raspolažu njegovim proizvodima. U isto vrijeme valja otklanjati posljedice imperijalizma koji je ostavio duboke i negativne tragove. Morat ćemo razvijati zemlju, ali tako da taj razvoj bude koristan našem narodu. Jedan od prioriteta zadatka bit će školovanje kadrova za razna zanimanja koja do sada nisu bila pristupačna domaćem stanovništvu.

Emancipacijom društva emancipirati će se i ljudi. Ali u svemu tome moramo voditi računa o kulturnom nasljeđu koje je bitna karika u lancu društvenih preobražaja i bez čije valorizacije ne možemo dobiti bitku. Na primjer, položaj žene u našem društvu je ponižavajući. Žena je stoljećima smatrana inferiornim bićem. Treba je emancipirati. Ona mora naći svoje pravo i odgovarajuće mjesto u društvu. Takav položaj žene nema nikakve veze s imperijalizmom. To je tradicija. Mi smo svjesni da je to zadatak koji se ne može preko noći riješiti.

Uz pravu ideologiju utemeljenu na naučnom socijalizmu i uz rukovodstvo koje je stvarno spremno provesti zacrtane ciljeve uvjereni smo da ćemo uspjeti u transformaciji društva i njegovoj emancipaciji od posljedica imperijalističke vladavine.

Kako smo došli na te pozicije?

Prije svega morate znati da se nismo svi u našem pokretu promijenili, transformirali. Neki su prošli taj proces preobražaja i došli do novih spoznaja, a neki nisu. A evo kako teče taj preobražaj. Prvo, dolazite u kontakt s raznim ljudima, u raznim situacijama, s raznim ideološkim opredjeljenjima. Smatram da nitko nije rođeni socijalist ili komunist. U kontakt s novim pogledima na svijet dolazite ponekad u školi, ponekad putujući, a nekada čitajući razne knjige ili spise.

Mislim da je to u našem slučaju bio rezultat kontakata nekih naših lidera koji su imali prilike putovati. Ja osobno sam prvi put čitao o Jugoslaviji prilikom održavanja prve konferencije nesvrstanih zemalja u Beogradu 1961. godine. Zainteresirao sam se i htio saznati više o Jugoslaviji, a posebno o pokretu nesvrstanih. Također me je zainteresiralo kako ste riješili problem vaših poljoprivrednika, itd.

Do naših prvih ideja o socijalizmu dolazili smo kroz putovanja, posjete zemljama različitih društvenih sistema. Nešto od ideja dobili smo u kontaktima i lektiri u školi, družeći se sa studentima koji su o tome više znali od nas. Mislim da su tome pridonijeli i sami imperijalisti koji su zabranjivali marksističku literaturu, a omladina je tada željela saznati više o tom zabranjenom voću. Kad počneš čitati tu literaturu, istog trenutka moraš shvatiti da nema nikakvog zla u tome. Naprotiv, postaneš svjestan da je to progresivnije od bilo čega što možeš vidjeti u kapitalističkom svijetu.

Započevši borbu dobili smo i priliku da putujemo, da se uvjerimo na primjerima zemalja Istoka. Vidjeli smo situaciju u Jugoslaviji, Rumuniji, Sovjetskom Savezu, Kini, itd. Vidjeli smo transformacije do kojih je došlo ili dolazi u tim zemljama. Uspoređivali smo to s onim što se događa u kapitalističkom svijetu. Naišli smo na jednoj strani na odlučnost čovje-

ka da eksploatira svog bližnjeg, a na drugoj strani na jednaku odlučnost čovjeka da izgradi društvo u kojem je sve podređeno dobrobiti ljudi.

Oliver Tambo: Danas su se pozicije oslobodilačkih pokreta promijenile. Pitanje je zašto? Šezdesetih godina zahtijevala se isključivo politička nezavisnost. Princip: jedan čovjek — jedan glas. Ali ubrzo je postalo jasno da bez ekonomske samostalnosti nema pune nezavisnosti. Mnoge afričke zemlje su shvatile da politička nezavisnost, iako su je izborile, nije dovoljna jer je kolonijalizam zamijenjen novim oblikom dominacije. Ostale su i dalje objekti imperijalističke eksploatacije, samo u drugom obliku zvanom neokolonijalizam.

U to vrijeme se nije postavljalo pitanje socijalne emancipacije, osim u nekoliko izoliranih slučajeva. Tada je došla borba oslobodilačkih pokreta u portugalskim kolonijama u kojima su revolucionarne snage težile novom društvenom poretku. Bili su to oslobodilački pokreti — MPLA Angole, FRELIMO Mozambika i PAIGC Gvineje-Bisao. Smatrali su da narodna borba mora voditi potpunom porazu kolonijalizma u svim njegovim manifestacijama. Narod mora dobiti ne samo političku već i ekonomsku vlast, kontrolu nad bogatstvima vlastite zemlje.

Uzmimo primjer Mozambika. Kako se borba razvijala, oslobođeni teritoriji su se povećavali, sve više i više ljudi bilo je oslobođeno od kolonijalizma. FRELIMO je deklarirao da sva proizvodna dobra, uključujući zemlju, pripadaju radnom narodu. To je nova etapa u strategiji oslobodilačkih pokreta u Africi.

Primjer Angole je vrlo važan za sve oslobodilačke pokrete koji se i danas bore za nezavisnost. Kad je Angola postala samostalnom, mnoge afričke zemlje su očekivale da će to biti oblik nezavisnosti kakav i one same imaju. MPLA je odolio pritisku i nije prihvatio jednostranu političku nezavisnost koja bi konzervirala imperijalističke interese u Angoli. MPLA je inzistirao na potpunoj nezavisnosti, na nezavisnosti koja je u interesu naroda. Da bi to osigurao, oslobodilački pokret Angole morao je voditi rat za »drug« nezavisnost.

Oslobodilački pokreti koji su se latili oružja prevladavajući bojazan od smrti, ne bore se za djelomičnu nezavisnost. Vidjeli smo na primjeru Angole da postoji razlika između nezavisnosti i istinske nezavisnosti, između oslobođenja i istinskog oslobođenja. Cilj današnjih oslobodilačkih pokreta je potpuna nezavisnost, što znači nacionalno oslobođenje i društvenu emancipaciju.

D' Almeida: Oslobodilačka borba koja je, što se tiče Afrike, počela još Bandunškom konferencijom ne može se zaustaviti ostvarenjem političke nezavisnosti. Nije sve u tome da se bijeli vlastodržac zamijeni crnim, jer znamo da ima crnih vlastodržaca koji su gori od bijelih. Nije dovoljno imati nacionalnu zastavu i himnu i ništa više. Osim tih simbola, koji i sami ponekad označuju kontinuitet neokolonijalne eksploatacije, treba težiti stvarnoj političkoj, ekonomskoj i društvenoj emancipaciji naroda. To treba imati na umu osobito u današnjoj situaciji kada imperijalizam nastupa suptilnije nego jučer i kada nije uvijek jednostavno i lako identificirati njegove lokalne saveznike. Imperijalizam se prilagođava i on se više ne

protivi paroli »nezavisnosti« on čak pokreće »pregovore« da bi tu »nezavisnost« oktroirao pojedinim narodima. Ali, to nije ona nezavisnost za koju se mi borimo. To je nekolonijalna nezavisnost kakvu su svojevremeno pokušali nametnuti Angoli. Zato, kada imperijalizam danas govori o »nezavisnosti« preostalih kolonijalnih teritorija na afričkom jugu, treba biti veoma oprezan i treba pažljivo razmotriti što se krije iza tih prijedloga.

D. M. Lisulo: Istina je da su oslobodilački pokreti u Africi ranih šezdesetih godina bili uglavnom zainteresirani za političku emancipaciju. Pokazalo se da politička nezavisnost sama nije dovoljna i ne može biti uspješna. Ona je samo instrument koji treba upotrijebiti za promjenu društveno-ekonomske baze s ciljem da se izgradi progresivni sistem. Takve promjene su neminovne, one se temelje na realnosti života, jer kapitalistički sistem svakako nije sistem koji se ne može prihvatiti razumno, pa ni naučno se ne može podržati. Svijet prirodno teži novom i progresivnijem.

Kapitalističke zemlje same će jednog dana morati prijeći liniju koja ih odvaja od progresivnih snaga svijeta. Neke od zemalja koje se nalaze na putu prema socijalizmu imaju još dalek put pred sobom. Htio bih istaći da je naš zambijski cilj naučni socijalizam.

Metode za postizanje tog socijalizma ovise o lokalnoj situaciji u određenom vremenu. Problemi nisu isti svugdje u svijetu, ali principi naučnog socijalizma su svugdje isti, bez obzira na zemlju u kojoj se primjenjuju. Pitanje metoda i taktike različito je od situacije do situacije. To je kao riža koja može dobro uspijevati na nekoj određenoj zemlji i loše na nekoj drugoj, ali poslije žetve, bez obzira na uvjete, to je ipak riža.

U Zambiji mi imamo tzv. zambijski humanizam. No to je samo naziv. Može se to zvati i Suncem i Mjesecom što ne mijenja stvari, što ne mijenja karakter sistema. Ako Sunce nazovete Mjesecom, to neće promijeniti njegove karakteristike.

U Zambiji vjerujemo u humanizam kao cilj našeg društva, a da bismo došli do tog cilja, moramo ići putem naučnog socijalizma. U drugim uvjetima neki taj cilj nazivaju komunizmom.

Sergio Viera: 16 lipnja 1960. godine u Muedi u mozambičkoj provinciji Cabo Delgado portugalske kolonijalne trupe su hladnokrvno masakrirale 600 seljaka, žena, djece, staraca, ljudi. Šesnaest godina kasnije kolonijalizam je izvršio novi pokolj u Sowetou.

Masakr u Muedi je označio kraj naših pokušaja da se na miroljubiv način razriješi suprotnost s kolonijalizmom. On je prisilio naš pokret da se oprijedijeli za novu strategiju i taktiku borbe. Primorao nas je da nasuprot internacionaliziranom reakcionarnom nasilju razvijemo revolucionarno nasilje.

Konyama Chakela: Svakako da je došlo do promjena koje su rezultat duge i teške borbe, posebno u Južnoj Africi. One su i rezultat toga što

su mnoge zemlje u Africi od vremena šezdesetih godina dobile nezavisnost, i to stvarnu nezavisnost, za razliku od onih drugih čija je nezavisnost lažna i sramotna. Za oslobodilačke pokrete u Južnoj Africi je nužno da razlikuju te dvije nezavisnosti i da teže onoj potpunoj, koja uključuje i društvenu emancipaciju.

Neokolonijalni posrednici

Pitanje: Neokolonijalne snage pokušavaju stvoriti autohtone elite, lokalne posrednike, koji treba da im u izmijenjenim uvjetima osiguraju nastavak dominacije. Među Afrikancima se traže kolaboracionisti koji su u zamjenu za osobne privilegije i sitne ustupke spremni surađivati na iznalaženju neokolonijalnih solucija. To potvrđuju južnoafrički »bantustani« koji su formalno nezavisni, a to dokazuje i Smithovo »interno rješenje« koje je postigao s tzv. umjerenim afričkim liderima u Rodeziji. Kako biste komentirali tu pojavu?

Sam Nujoma: Strategija imperijalista je stvoriti marionete koje će ih prividno zamijeniti na kontrolnim pozicijama. Te tzv. »elite« nisu ništa drugo do marionete u imperijalističkim rukama. Položaj većine stanovništva ostat će isti. To je igra imperijalista.

Kako su shvatili da je daljnje održavanje kolonijalnog poretka nemoguće, oni stvaraju tzv. »elite« koje će im omogućiti da i dalje provode politiku ekonomske eksploatacije, samo pod drugim nazivom. Ništa se neće u suštini promijeniti: bogatstva zemlje će i dalje služiti inozemnim interesima, a nastavit će se i eksploatacija radne snage našeg stanovništva. Razumije se, to je za nas neprihvatljivo.

Joshua Nkomo: Mislim da upravo to pokušavaju ostvariti. Tim rješenjima je osobito sklona britanska politika u Africi. Uvijek su nastojali pronaći posrednike koji će im sačuvati interese. U našoj zemlji tome je prvo trebala služiti tzv. federacija dviju Rodezija i Njasalenda. Kada je ona propala dopustili su bijeloj manjini da »jednostavno« proglasi svoju »nezavisnost« u Rodeziji. Događaji su međutim pokazali da se ni Smithov režim, takav kakav jest, ne može beskonačno održati.

Sada se lansira »Angloamerički plan«, plan kojem je cilj da, ukoliko je moguće, popravi sliku Smithova režima, ali da zadrži istu suštinu stvari. Naime, nastoje se pronaći lokalni posrednici — ovog puta Afrikanci — koji će pristati da budu uključeni u igru neokolonijalnih sila. Oni bi svijetu bili predstavljeni kao reprezentanti afričkog stanovništva s kojima bi Smith trebao naći »kompromis«. Razumije se, većina našeg naroda svjesna je tog prozirnog manevra i ne odustaje od svog osnovnog zahtjeva — potpune nezavisnosti.

Robert Mugabe: To je ono što imperijalizam pokušava učiniti. Nastoji formirati i nametnuti razne »elitne grupe« kojima, kao marionetama, može manipulirati. Njihovim posredstvom bi se osiguravali interesi imperijalizma. Razumije se, kada imaš vlast, političku vlast, tada je i ekonomska kontrola u tvojim rukama. Tako bi bivši kolonijalni vlada-

ri, zadržavši kontrolu nad polugama privrednog života, i dalje vladali. Bilo bi nekoliko reformi, nekolicina Afrikanaca bila bi postavljena na neka manje važna mjesta, nekoliko predradnika, menedžera u tvornici, nekoliko u administrativnim službama. Sve to da bi mogli pred svijetom i društvom reći kako Afrikanci imaju ista prava, kako oni također sudjeluju u vlasti.

Multinacionalne kompanije bi i dalje nastavile izvlačiti profit iz naše zemlje i slati ga u Washington, New York, London, Pariz, itd. To je ono što oni žele postići stvarajući tzv. »elitne grupe«.

Za nas nezavisnost ne znači samo političku vlast. Mi moramo imati i ekonomsku vlast, jer politička vlast bez ekonomske ne dopušta transformiranje društva. Zato kažemo da vlast mora biti potpuno u našim rukama, jer ako nije, onda nikakve stvarne nezavisnosti neće biti. Moramo izbjeći zamke koje bi nas mogle dovesti do neokolonijalnih situacija. Moramo izbjeći ono što mnogim zemljama nije uspjelo. Mnoge afričke nezavisne države su danas još uvijek ovisne o Londonu, Parizu ili sve više, o Washingtonu.

Oliver Tambo: Postoji jaka riješenost kolonijalista da administrativnu upravu nad zemljom prepuste marionetama, kolaborantima sistema eksploatacije. Ti lokalni posrednici bili bi saveznici imperijalizma u produžavanju inozemne dominacije i klasne eksploatacije. Ta nastojanja imaju različite oblike u Južnoafričkoj republici, Rodeziji i Namibiji.

U Južnoafričkoj republici imamo tzv. bantustane i elite koji služe bijelom gospodarstvu i kapitalističkom sistemu. Ideja je naravno da se oslabi i potkopa naša revolucija koja teži rušenju režima, a ne njegovom prilagođavanju. Kolonijalisti na svojoj listi »ustupaka« imaju »reforme« koje služe samo nekolicini onih koji imaju koristi od postojećeg sistema. U Južnoafričkoj republici može se naći dosta primjera za ovo o čemu sam govorio. Stvorena su nova crnačka naselja koja štite velike kapitalističke centre od mase eksploatiranog stanovništva koje je natjerano u bantustane. Ali revolucionarna borba stvara rasistima probleme. Primjer Soweta pokazuje da se potpuno sužava manevarski prostor kolaboranata kada su ljudi mobilizirani u aktivnoj borbi. I u Namibiji i u Zimbabveu imperijalisti pokušavaju naći posrednike.

Kada govorimo o procesu transformacije u zajednici bijelaca, moramo reći da u njoj postoji složena situacija. Bijeli studenti, većina njih, indoktrinirani su rasističkom teorijom režima. Oni su rasli nesvjesni uvjeta u kojima živi većina afričkog stanovništva. Ali su događaji u Sowetu privukli njihovu pažnju. Neki među njima su shvatili nepravdu. No, njima nije dopušteno da demonstriraju protiv vlade a u prilog Afrikanaca. Ako to čine, onda su odmazde veoma teške. Vlada pokušava odoljeti pritisku tog »bijelog fronta«. No bijeli studenti i sami postaju radikalni, te manifestiraju svoje neslaganje bez obzira na posljedice. Može se reći da i bijelo stanovništvo postaje sve osjetljivije na opasnost koju donosi takva politika režima. Sve češći su zahtjevi za promjenom te politike. No postavlja se novi problem: kakve su promjene moguće? Jer, jedna je stvar što bi režim mogao ponuditi, a druga je što bi afrička većina mogla prihvatiti i smatrati dovoljnim. Još uvijek nema rješenja. Ako postoji neki odgovor, onda on svakako nije izašao na vidjelo. No pritisak afričkih masa raste svakodnevno.

Jedino pravo rješenje tog problema je ono koje će odgovoriti na potrebe i zahtjeve masa. Svjesni smo i toga da će biti i onih koji će se zadovoljiti minimalnim reformama. Ali oni su manjini. Mislim da je pokret za oslobođenje danas toliko jak da se ne može zadovoljiti polovičnim rješenjima.

Vizija budućeg društveno-političkog uređenja

Pitanje: Iz svega što je dosada rečeno proizlazi da su socijalni ciljevi čvrsto ugrađeni u programe borbe vaših oslobodilačkih organizacija. Da li to znači da se vi već danas opredjeljujete za izgradnju socijalističkog društva? Kakva je vaša vizija budućeg društveno-političkog uređenja vaših zemalja?

Joshua Nkomo: Mi o tome ne govorimo. Više nas zanima sadašnjost. Prvo moramo osloboditi zemlju, a u toj borbi sudjeluju ljudi različitih političkih opredjeljenja. Imamo zajedničkog neprijatelja — rasistički režim bijele manjine — i neophodno je da budemo jedinstveni. U sadašnjoj etapi se ne možemo lišiti ničije pomoći i suradnje, jer je borba koju vodimo jedinstvena i u njoj sudjeluje čitav narod i svi društveni slojevi. Opredjeljivati se već sada za konkretno društveno uređenje značilo bi da sami unosimo razdor u vlastite redove, slabiti široku borbenu frontu i u krajnjoj liniji ići na ruku neprijatelju koji nas želi razjediniti.

Inače nas optužuju zbog veza sa socijalističkim zemljama. Imputira nam se da u Zimbabve želimo prenijeti njihove modele socijalizma. Istina je da nas socijalističke, kao i druge progresivne zemlje, prije svega afričke, pomažu, Ali to ne znači da smo nečiji privjesak i da želimo uvoziti strane modele. Ako se budemo opredjeljivali za socijalizam, to će biti naš socijalizam koji izvire iz naše stvarnosti, iz tradicionalnog humanizma afričkih naroda koji je prisutan i u načinu života naših ljudi. Ali, naglašavam, to je stvar budućnosti i slobodnog izbora svih stanovnika naše zemlje, svih snaga koje su sudjelovale u oslobodilačkoj borbi. Da bismo došli do toga, treba ostvariti političku nezavisnost, što je zahtjev sadašnjeg trenutka.

Sam Nujoma: SWAPO se bori za potpuno uništenje i odstranjenje ostataka južnoafričkog kolonijalizma i za stvaranje socijalističke države. Zalažemo se za razvoj zemlje i njezine ekonomije koji će se temeljiti na principima naučnog socijalizma. Kad ovo kažem, želim naglasiti da nećemo kopirati tuđe modele, već da ćemo graditi socijalizam koji se temelji na uvjetima koji vladaju u Namibiji i koji odgovara potrebama našeg naroda.

Robert Mugabe: Buduće društveno uređenje biti će temeljeno na naučnom socijalizmu. Stvorit ćemo društvo u kojem će proletarijat, radnička klasa kontrolirati svu vlast.

Danas imamo radničku klasu koja bročano nije velika, koja broji oko 600.000 radnika. Većina našeg stanovništva još uvijek je na selu. Razvojem industrije povećat će se i radnička klasa, proletarijat koji treba da preuzme kormilo upravljanja, te da se sam razvije kao klasa.

Oliver Tambo: Naš pokret teži potpunoj transformaciji društvenog uređenja. Borimo se da politička i ekonomska vlast dođe u ruke naroda. Eliminirat ćemo rasizam koji nema svrhe ako ne služi interesima eksploatacije, a mi ćemo uništiti eksploataciju.

Novo uređenje zemlje nikako neće biti kapitalističko. Mi smo protiv kapitalističke eksploatacije. Borci za slobodu kažu da vlast i bogatstvo zemlje moraju pripadati narodu. Oni teže socijalizmu, dakle takvom društvu preobražaju koji će biti više od »nekapitalističkog« putu koji neki propovijedaju.

Pomoć nezavisne Afrike

Pitanje: Već smo naglasili da je oslobođenje Mozambika i Angole promijenilo balans snaga na afričkom jugu. Rasistički režimi u Zimbabveu i Južnoj Africi, te južnoafrička administracija u Namibiji su se po prvi puta našli konfrontirani na vlastitim granicama sa militantnim afričkim zemljama koje su i same prošle put oružane antikolonijalne borbe i koje ne skrivaju svoju pomoć i podršku vašim oslobodilačkim pokretima. To je osnovni uzrok sve brojnijih agresivnih akata čije su stalne žrtve te dvije bivše portugalske kolonije. Angola i Mozambik su, osim toga, zajedno sa Zambijom, Tanzanijom i Bocvanom, konstituirale grupe zemalja »prve linije« koja je na sebe preuzela ulogu koordinacije afričke i međunarodne pomoći vašim organizacijama. Kakav je utjecaj tih zemalja na borbu koju vodite? Kakvu pomoć očekujete od nezavisne Afrike?

Sam Nujoma: Nezavisnost Angole i Mozambika donijela je ogromne promjene na afrički jug. Ona je značila prekretnicu za oslobodilačke pokrete Namibije, Zimbabvea i Južne Afrike. Te dvije nezavisne zemlje su pružile sigurnost našim borcima i uvjerile nas u svoju odlučnost da nam pomognu u svakom trenutku naše borbe, a sve do stjecanja potpune nezavisnosti. To je podiglo moral naroda i odrazilo se veoma pozitivno na našu situaciju. Imamo sve više boraca, ljudi koji hoće oružje. Zahvaljujući podršci Angole i Mozambika to smo im danas u mogućnosti dati. Morate znati da Angoli i Mozambiku kao i drugim zemljama »prve linije« nije lako. Južnoafričke trupe napadaju njihove gradove, sela i uništavaju sve pred sobom. No ni jedna od bratskih zemalja nije odustala u pružanju pomoći.

Rasisti sami uviđaju da dolazi kraj njihovoj strahovladi, pa mnoge porodice bijelih doseljenika bježe u Južnu Ameriku i druge zemlje. Moram još jednom istaći da je pomoć koju nam pružaju zemlje »prve linije« od velikog značaja. Riječ je o pomoći u obuci naših vojnika na njihovom teritoriju, u oružju kojeg nam daju, zaledini koju nam osiguravaju. Sve je to umnogome pridonijelo napredovanju borbe. No ne možemo zanemariti ni pomoć koju nam pružaju ostale afričke i druge progresivne zemlje.

Joshua Nkomo: Nezavisnost te dvije zemlje pridonijela je novom toku borbe za oslobođenje afričkog juga. Rasistička Južna Afrika je demokratskim prevratom u Portugalu izgubila značajnog saveznika. Kolonijalistička fronta u Africi je znatno oslabljena, jer su portugalski teritoriji na jugu kontinenta i borba koja se u njima vodila služili kao neka vrsta tampon

zone koja je dijelila nezavisnu Afriku od rasističkih režima na jugu. Sada se Južnoafrička republika na vlastitim granicama prema Mozambiku i Angoli (preko Namibije) našla konfrontirana s novim nezavisnim državama koji aktivno pomažu oslobodilačke pokrete. Konstituirala se grupa zemalja »prve linije« koje ne samo što nas pomažu oružjem već imaju i teritorije koji služe kao zaledina na kojoj se nalazi naši logori za vojnu obuku. Zahvaljujući toj promjeni u ovom dijelu kontinenta sve više prevladavaju progresivne snage, dok se rasistički režimi nalaze u defanzivi, pokušavajući očajničkim manevrima odložiti neumitni razvitak događaja. Dakle, računamo s pomoći zemalja »prve linije« a računamo i s podrškom nezavisne Afrike.

Robert Mugabe: Istina je da je nezavisnost tih dviju zemalja — Angole i Mozambika — promijenila ravnotežu snaga u ovom dijelu svijeta. Sada u prvoj liniji imamo pet nezavisnih afričkih država. Nezavisne i progresivne snage ovih zemalja odlučno pomažu oslobodilačke pokrete afričkog juga u njihovoj borbi protiv imperijalizma. Kao posljedica toga, saveznici rasista i kolonijalista iz Amerike, Britanije, Njemačke i Francuske nastoje konsolidirati režime na afričkom jugu kako bi bili u stanju odoljeti pritisku koji na njih vrše progresivne snage. Oni se prvenstveno boje naše odlučnosti da putem oružane borbe dođemo do nezavisnosti. Pokušavaju to spriječiti na sve moguće načine jer su svjesni da bi u slučaju naše pobjede izgubili ne samo političku vlast već i sve ostale pozicije. Velika prednost za nas je što su se Angola i Mozambik opredijele za ideologiju koja nam je bliska. Nezavisnost tih dviju zemalja omogućila nam je ne samo korištenje njihovog teritorija za obuku naših boraca već i plodni ideološki kontakt koji nam omogućuje produbljanje vlastitih saznanja. Upravo zbog toga želimo stvaran uspjeh ovih zemalja u njihovoj vlastitoj konsolidaciji.

Oliver Tambo: Svi događaji u posljednje vrijeme u našoj pokrajini — Sowetou — akcije radnika, manifestacije koje pokazuju promjenu balansa snaga posljedice su kolapsa portugalskog kolonijalizma u Angoli i Mozambiku. To je naravno imalo utjecaja i na našu situaciju. Ohrabrilu je i ujedinilo naš narod, psihološki ga pripremajući za oružanu borbu.

Nova situacija u široj regiji također je poboljšala materijalne uvjete neophodne za razvoj oružane borbe. Sada su svi shvatili da je rat protiv kolonijalizma i rasizma jedini izlaz, da je oružana borba jedini način osvajanja slobode. Primjere za to imamo upravo u bivšim portugalskim kolonijama, u Gvineji Bisao, Mozambiku i Angoli. Zemlje tzv. »prve linije« su potpuno uključene u našu borbu. One nam pružaju pomoć, daju nam razne olakšice i svoj teritorij za potrebe obuke naših kadrova. To rade u ime nezavisne Afrike, a to nam daje snage da ustrajemo i izaziva povjerenje u konačan uspjeh našeg poduhvata.

Smitkov i Vorsterov režim zajedno s njihovim imperijalističkim saveznicima postaju svjesni da se balans snaga promijenio u našu korist, te da se oni sada nalaze u defanzivi. To se može vidjeti i po njihovim nervoznim reakcijama i agresivnim postupcima prema susjednim nezavisnim zemljama. Imperijalističko nastojanje na postizanju tzv. mirnog rješenja

samo je pokušaj da se zadrži revolucija i kanalizira u pravcu koji bi odgovorao njihovim interesima. A to se sve dešava zato što su se uvjeti borbe oslobodilačkih pokreta na afričkom jugu bitno poboljšali.

Pitanje: Čuli smo što oslobodilački pokreti očekuju od zemalja »prve linije«. Sada bi bilo zanimljivo vidjeti kako se u tim zemljama tumači njihova uloga u borbi za konačno oslobođenje afričkog juga.

D' Almeida: MPLA je još u vrijeme narodnooslobodilačke borbe usko surađivao s drugim nacionalnim oslobodilačkim pokretima u Africi i s demokratskim snagama u svijetu. U borbi koju smo vodili nikada nismo bili izolirani. To je bila obostrana solidarnost. U vrijeme naše borbe mi smo aktivno računali s podrškom progresivnih zemalja i pokreta u Africi, s pomoći koje su nam pružila organizacije solidarnosti iz zapadne Evrope i sa stalnom solidarnošću socijalističkih zemalja. Poslije osvajanja nezavisnosti nastavili smo razvijati te veze. Zbog toga kažemo da pobjeda MPLA u Angoli nije samo naša već i pobjeda naših saveznika i prijatelja. Polazeći od toga, smatramo da je veoma značajno do dana, kada smo slobodni, u granicama naših mogućnosti pomažemo onim narodima koji se i dalje bore protiv kolonijalne eksploatacije. Na taj način uzvraćamo solidarnost koju smo koristili i kojom se i dalje koristimo.

D. M. Lisulo: Kao članica grupe zemalja »prve linije« Zambija vrši svoju dužnost, kao što je činila i u prošlosti. Pomaže i podržava materijalno i moralno oslobodilačke pokrete koji se bore za nezavisnost.

Mi u Zambiji osjećamo da je i naša sloboda manje vrijedna sve dok negdje u Africi postoji kolonijalizam. Ne možemo postići naše društvene i ekonomske ciljeve sve dok smo i dalje okruženi neprijateljem. Prije ili kasnije taj neprijatelj će i nas napasti. Upravo zbog toga su naša pomoć oslobodilačkim pokretima i njihov jačanje važni i za nas. Riječ je o životu ili smrti. Moramo pojačati snage otpora i snage koje se bore za progres. Tek će tada naša borba biti uspješna.

Zambija je stekla nezavisnost 1964. godine. Jedine zemlje koje su u to vrijeme bile nezavisne u našem susjedstvu bile su Tanzanija, Malavi i Zair. Danas Zambija graniči sa osam nezavisnih zemalja. Kada je Bocvana dobila nezavisnost, mi smo se osjećali mnogo bolje jer smo na našim granicama dobili još jednog samostalnog susjeda. Možete i sami vidjeti što za nas znači nezavisnost Angole i Mozambika. Ostale su još Namibija, Rodezija i Južna Afrika. Smatramo da se borba oslobodilačkih pokreta u tri preostale zemlje afričkog juga ne može odvojiti od borbe ostalih progresivnih snaga na kontinentu. Rasističke snage koje vladaju u tim zemljama pomiču kazaljku sata povijesti unatrag. Zato se moramo udružiti sa svim progresivnim zemljama Afrike i zajedno izolirati kapitalističke snage koje ugnjetavaju narode afričkog juga.

Sergio Vieira: Propala je strategija imperijalizma koja se sastojala u tome da se granice slobode zadržavaju na obalama rijeka Rovume i Zambezi. Danas se po prvi put na granicama Zimbabvea, Namibije i Južne Afrike nalaze slobodne države narodne demokracije. U neposrednoj blizini zema-

lja u kojima vladaju teror, ropstvo i rasizam radnička klasa zajedno sa svojim osnovnim saveznicom — seljaštvom — u praksi dokazuje svoju sposobnost da gradi bolju budućnost. Narodi Zimbabvea, Namibije i Južne Afrike danas raspoložu strateški sigurnom zaleđinom, zaleđinom koja se rukovodi principima proleterskog internacionalizma.

Uspostavljanje režima narodne demokracije u Angoli i Mozambiku utjecalo je na povoljan razvoj oslobodilačke borbe na afričkom jugu i učvrstilo progresivan razvoj već ranije nezavisnih zemalja tog područja.

U svjetlu nove situacije važno je da pravilno definiramo prirodu i ciljeve borbe kroz koju prolazimo na afričkom jugu kako bismo spoznali tko su nam saveznici, tko prijatelji, a tko neprijatelji. U Zimbabveu je šaćica settlera s aktivnom podrškom kolonijalne sile prigrabila državnu vlast. Ta taktika kojoj je cilj produženje kolonijalizma već je ranije s uspjehom primijenjena u Južnoafričkoj republici. Osnovni cilj rasističke manjine u Salisburyju je očuvanje kolonijalne dominacije, kapitalističkog sistema, sfere imperijalističke dominacije. Sada smo došli u fazu kad je imperijalistički sistem shvatio da je jedini način da sačuva svoje najznačajnije interese taj da žrtvuje manjinsku rasističku dominaciju.

U Namibiji smo svjedoci relativno paralelnog procesa, ali, polazeći od specifičnosti te zemlje imperijalizam ulaže napore kako bi u svoje manevre uvukao određene lokalne marionete. To čini tzv. konferencijom u Turnhallu.

U Južnoj Africi, iza fasade nezavisnosti, jedna manjina settlera održava odnose kolonijalne dominacije. Predstavnici monopola ovdje također navodno traže alternativu apartheidu.

Pobjede Mozambika i Angole učvrstile su nacionalne nezavisnosti Zambije i Bocvane i omogućile da se konstituiraju široka fronta slobodnih naroda koja se proteže od Antlantika do Indijskog oceana. Te pobjede su dale novi impuls svim progresivnim snagama u Africi. Imperijalistički sistem se našao opsjednut na afričkom jugu. Zbog toga pribjegava perfidnim taktikama.

Sadašnja taktika imperijalizma se odvija u četiri pravca. (1) pokušaji destabilizacije i oružane agresije protiv država narodne demokracije u Africi, (2) vršenje pritiska na antikolonijalne i antirasističke države, kombinirajući ekonomski pritisak s oružanom agresijom, (3) pokušaje da se promijeni priroda suprotnosti na afričkom jugu, transformirajući sukobe između ugnjetenih naroda i kolonijalno-rasističkog sistema u oružani sukob između slobodnih i kolonijalističkih država: (4) pokušaji da se među oslobodilačke pokrete unese razdor i da se neki njihovi dijelovi pridobiju za sebe.

Frelimo: Narodna republika Mozambik i naš narod bezrezervno podržavaju pravednu oružanu borbu koju u Zimbabveu vodi Patriotska fronta. Odlučno podržavamo oružanu bitku koju pod rukovodstvom SWAPO-a vodi narod Namibije. Čvrsto podržavamo ANC Južne Afrike u legitimnoj borbi da izgradi pravu nezavisnu demokratsku domovinu, domovinu koja će pripadati svim ljudima i ženama Južne Afrike. Kao što smo dokazali u prošlosti mi ne prezamo ni od jedne žrtve. Uvijek smo bili i uvijek ćemo biti spremni da ispunimo svoju klasnu, nacionalnu i internacionalističku obavezu. U tom nas ne mogu pokolebati nikakve prijetnje, pritisci ili agresije.

Konyama Chakela: Vlada Lesotoa prema kojoj se nalazimo u opoziciji nije pristupila savezu zemalja »prve Linije«. Lesoto kao potpuno okružena zemlja, enklava u centru rasističke Južne Afrike ima ograničenu ulogu u usporedbi s drugim nezavisnim afričkim državama koje sa sjevera okružuju ovaj bastion rasizma i apartheida. Lesoto se u najboljem slučaju može sam obraniti od nasrtaja tog sistema. Može pomoći u podizanju morala snaga progresa u Južnoj Africi. Naša partija naglašava potrebu da vlada Lesota treba dovesti zemlju do prave nezavisnosti, društvene emancipacije i stvoriti je izvorom napretka u samom srcu Južne Afrike.

Afričke podjele

Pitanje: Poznato je da sve afričke zemlje nemaju isti pristup problemu rasističkih režima na jugu Afrike. Neke materijalno i politički podržavaju oslobodilačke pokrete i nastojanja zemalja »prve linije«. Drugo, međutim, uporno govore o »dijalogu« sa rasističkim režimima, pa čak s njima održavaju ekonomske, diplomatske i političke odnose. To je posljedica afričkih podjela na »radikale« i »umjerene« koje se mogu pratiti od događaja u Kongu početkom šezdesetih godina, preko polarizacija do kojih je došlo u toku rata za »drugom« nezavisnost Angole, do njihovih današnjih stavova o sudbini porobljenih naroda afričkog juga. Što u tim uvjetima znači afričko jedinstvo?

D'Almeida: Poznato je da postoje afričke zemlje koje se zalažu za »dijalog« s Južnoafričkom republikom i koje održavaju trgovinske veze s rasističkim režimima. U današnjoj afričkoj situaciji teško je ostvariti jednoglasnost svih zemalja prema problemu rasističkog juga. Ali, mi računamo da će povećanje svijesti afričkih naroda prisiliti one vlade koje još uvijek nemaju jasan stav i koje oklijevaju da nam se pridruže. Što se tiče nas u Angoli, zemlji koja pripada »prvoj liniji«, imali smo uvijek jasan stav o podršci oslobodilačkim pokretima Namibije, Zibabvea i Južne Afrike.

Rezimiram: U sadašnjem trenutku ne gajimo velike iluzije o afričkom jedinstvu. Bilo je puno prilika kada smo utvrdili da u Organizaciji afričkog jedinstva postoji određena podjela jer u toj organizaciji postoje različite zemlje. Neke od njih su revolucionarne, neke reakcionarne. Povijest te podjele je stara koliko i afrička nezavisnost. I ako se sjećate šezdesetih godina, onda znate da se Afrika podijelila na zemlje — članice grupa Kazablanka i zemlje članice grupe Monrovia. Ono što danas imamo samo je nastavak starih razmimoilaženja i ona se očituju i u različitom stavu prema problemu afričkog juga. Međutim, mi čvrsto vjerujemo da će pod pritiskom afričkih naroda postupno doći do potiskivanja neokolonijalnih vladajućih garnitura što postoje u pojedinim zemljama. Kad te marionete nestanu, bit će moguće graditi afričko jedinstvo na novim temeljima.

D. M. Lisulo: Ovisi o tome s koje strane dolaze te izjave. Čovjek koji je dvije hiljade milja udaljen od Južne Afrike ne može shvatiti posljedice manjinskog rasističkog režima. Ali onaj koji dijeli granice s tim režimom shvatit će to veoma brzo. No i tu treba primijeniti odgovarajuću taktiku.

Treba sačekati da se skupi dovoljno snage, a kad se ona prikupi, treba ići naprijed.

One zemlje koje su daleko od zemalja »prve linije« ne shvaćaju posljedice situacije na jugu Afrike i samo zato mogu govoriti o »dijalogu« s rasistima. No, one zemlje koju su blizu znaju da se jedino oružanom borbom može riješiti taj problem. No kako početi borbu kad si suviše slab?

Kako se boriti samo jednim pištoljem ili bez ijednog protiv neprijatelja koji ima mnogo oružja, i to najmodernijeg. U takvoj situaciji prisiljen si taktizirati, eventualno pregovarati, upotrebljavati istu taktiku koju koristi neprijatelj. Ali samo zato da se dobije na vremenu, da se bolje organizira i ojača. A kad sve pripreme budu povoljno završene, tada treba krenuti u ofanzivu. Kao revolucionari smatramo da ne treba stvarati antagonizme između nas i onih koji vjeruju u »dijalog«. Naša dužnost je da ih obrazujemo, da ih privučemo u naše redove. Ako ih odbacimo, onda će ih imperijalisti uzeti pod svoje okrilje. Zato je najbolje privući ih k sebi, pridobiti ih.

Postoje velike razlike kad promatrate zemlje koje su se potpuno predale kapitalističkom sistemu. Većina tih zemalja u Africi vođena je sitnom buržoazijom. Ipak to nisu prave kapitalističke zemlje, one su oruđa u rukama kapitalizma. Njima se manipulira. Kada studirate povijest marksizma i socijalizma dolazite do zaključka da se i sitna buržoazija može mobilizirati u borbi protiv imperijalizma. Zašto da ih onda odbacujemo, da ih guramo u naručje imperijalista? Nastojimo ih privući, obrazovati ih. Na našem putu naprijed možda će i oni jednog dana ugledati svjetlo i priključiti nam se.

Ono što je važno u ovom trenutku je jačanje svih snaga progresa, okupljanja svih nacionalnih snaga. Pri tome ne treba odbaciti sitnu domaću buržoaziju. Kad sami ojačamo, bit ćemo u mogućnosti da utječemo i na njih.

Kada smo u Zambiji dobili nezavisnost bili smo jedina progresivna zemlja na afričkom jugu. Dok smo išli naprijed sve više smo postojali svjesni naših slabosti. Nastojali smo ne pre nagliti, da se ne zaletimo, jer smo bili svjesni da bi nas imperijalizam mogao začas pregaziti. Upravo zbog toga smo odlučili ići vrlo polako, sve dok i druge zemlje koje nas okružuju ne postanu nezavisne. U isto vrijeme smo u Ujedinjenim nacijama predlagali pregovore. Također smo pokušali utjecati na svjetsko javno mnijenje. Pokušali smo objasniti da ono što predlaže Velika Britanija nije rješenje za narode afričkog juga. Ali uvijek smo bili svjesni činjenice da se situacija ne može promijeniti mirnim putem. Nasilan režim kakav je južnoafrički može se ukloniti samo oružanom borbom. Jedini preostali bastion rasizma, imperijalizma i kolonijalizma u Africi nije spreman mirnim putem predati vlast. Oni tu i tamo čine sitne ustupke, a u isto vrijeme zapravo konsolidiraju svoje snage. Upravo je zato jedino upotrebom sile moguće riješiti taj problem.

Kad je predsjednik Kaunda objavio rat južnoafričkim režimima, oni su otvorili veliku vatru, ali smo mi odgovorili još jače. Spremni smo se boriti do posljednjeg čovjeka, jer ne možemo dopustiti novu kolonijalnu vladavinu. Rat je ružna stvar. Mi smo svjesni toga, ali nismo imali drugog izbora. Nema izbora između ropstva i smrti.

Ne želimo slijediti kapitalistički sistem. Želimo graditi socijalizam, a ne postoji drugi socijalizam osim naučnog. Možda to naše opredjeljenje nije

pravilno shvaćeno u inozemstvu jer smo usvojili specifičnu taktiku, a ta taktika bila je diktirana našom vlastitom situacijom. Kad bi situacija u Zambiji bila ista kao i drugdje u svijetu, kad bismo imali izlaz na more i sve ostale pogodnosti jednog takvog položaja, tad ne bi bilo problema. U tom slučaju bismo preko noći mogli odlučiti da provedemo to i to i sutra bi krenuli na provođenje tog zacrtanog cilja. Ali u ovakvoj situaciji kada graničimo sa imperijalistima, fašistima i njima sličnima, ne možemo si dozvoliti da izgubimo i ono malo što smo do sada postigli. Želimo to zadržati i ići naprijed. Kada se situacija promijeni, biti ćemo na čelu onih koji se bore za socijalizam. Kada me pitate da li je situacija nešto promijenjena od vremena kad su Angola i Mozambik postali nezavisni i da li je to pomoglo jačanju snaga progresa i u samoj Zambiji, onda odgovaram sa jednim velikim »da«. Prije nezavisnosti mi smo u našim partijskim dokumentima govorili o socijalizmu. Nakon nezavisnosti vrlo rijetko se ta riječ zvanično upotrebljavala. Zašto? Zato što je situacija bila loša. Okruživali su nas rasistički kolonijalni režimi u Namibiji, Rodeziji, Južnoafričkoj republici i portugalskim kolonijama.

Ali sada kada su Angola i Mozambik slobodni, kada su naše granice prijateljske — slobodnije možemo graditi socijalizam bez kojeg nema napretka ka cilju koji smo izabrali, nema napretka ka humanizmu. Danas se riječ socijalizam opet pojavljuje u našim dokumentima, jer smo sigurni da možemo ići korak dalje. Nismo zaboravili naše ranije proklamacije, bilo je to samo pitanje taktike!

Za nas u Zambiji, za razliku od vas koji stvari promatrate izvana i mislite da su dva i dva četiri, stvari izgledaju drugačije. U redu — dva i dva jesu četiri, ali put kojim se dolazi do tog rezultata ne mora uvijek i svuda biti isti. U određenoj situaciji možda djelujemo prespori, ali to zapravo nismo. Mi samo moramo unaprijed ispitati sve posljedice poteza koji ćemo povući. Osvrnut ćemo se i na prošlost jer vjerujemo da u ljudskom napretku i razvoju nikad ne treba zaboraviti prošlost. Čovjek mora znati i biti svjestan odakle dolazi i kamo ide. A kako doći tamo kuda se krenulo? To ovisi o konkretnim okolnostima. Kad bismo imali izlaz na more i Jugoslaviju za susjeda, svakako ne bi bilo nikakvog problema, i brzo bismo išli naprijed.

Sa susjedima kakve smo imali prije nezavisnosti Angole i Mozambika, tko nam je mogao pomoći? Pa i kad bi nam netko bio spreman pomoći — našle bi se afričke zemlje koje ne bi dozvolile korištenje svog zračnog prostora, neke evropske također. Kako bismo došli do svega onoga što je neophodno za obranu i vođenje rata? Što u tom slučaju vrijede pištolji bez municije? Međutim, sada su se stvari izmijenile...

Konyama Chakela: Jedinstvo, što je objektivna potreba afričkih zemalja, još uvijek nije ostvareno. Značajna prepreka na tom putu jest postojanje različitih pristupa brojnim problemima, ne samo afričkim već i svjetskim. Afričko jedinstvo je još uvijek samo daleka težnja Organizacije afričkog jedinstva. Ali vjerujem da će suprotnosti biti prevladane na vrijeme.

Symba Deogratias: Odgovoriti ću vam jednim citatom. Kada je Lumumba bio živ, on je jednom prilikom rekao: »Nema kompromisa između onih koji su eksploatirani i onih koji eksploatiraju«. Kakav dijalog možete voditi sa Smithom ili s Vorsterom? Jedino što još preostaje je oružana borba za oslobođenje. Imamo primjer bivših portugalskih kolonija. Koliko je do sada rezolucija izglasano protiv rasističkih režima? Umjesto rezolucija mislimo da jedino oružana borba može riješiti naše probleme. Za nas nema dileme. Borimo se s oružjem u ruci jer ne vjerujemo da možemo voditi dijalog s nekim eksploatatorom. Ne samo što se borimo u našoj zemlji — Zairu, već podržavamo sve one koji se bore za iste ciljeve, bilo da je to u Zapadnoj Sahari ili na Bliskom Istoku. No, vraćajući se vašem pitanju, mislim da se ne može reći da je Afrika podijeljena. Afrika je zapravo eksploatirana. Zemlje koje su se stvarno oslobodile još su uvijek u manjini. Naša borba se neće završiti s našim oslobođenjem, jer smo svjesni da moramo pomoći sve narode koji se bore protiv neokolonijalizma. Ostvariti ćemo svoje ciljeve onoga dana kada svi narodi svijeta u okršaju s neokolonijalizmom i imperijalizmom izbore svoja suverena prava.

Za nesvrstanu i nezavisnu politiku

Pitanje: Preko Afrike se danas prelamaju mnogobrojni međunarodni interesi. To osobito dolazi do izraza u kriznim područjima kao što je ovo vaše na jugu kontinenta. Kakva je vanjsko-politička orijentacija vaših pokreta?

Sam Nujoma: Mi jesmo nesvrstani i biti ćemo to i nakon oslobođenja naše zemlje. Pokret nesvrstanih mnogo je doprinio razvoju naše borbe, jer se suprotstavlja kolonijalizmu i rasizmu, ugnjetavanju jednog naroda od strane drugog, a to je ono zašto se i mi borimo. Kad Namibija bude oslobođena, pokret nesvrstanih dobiti će još jednog veoma aktivnog člana.

Joshua Nkomo: Nesvrstanost za nas znači isto što i za druge oslobodilačke pokrete koji su se svi bez izuzetka opredijelili za nesvrstanu politiku još prije nego što su njihove zemlje stekle nezavisnost. To je i naše opredjeljenje, a ono znači da smo u svim svojim postupcima, sada i u budućnosti samostalni i da se rukovodimo isključivo interesima našeg naroda. Bez podrške velike porodice nesvrstanih zemalja i pritiska što ga je ona vršila na svjetsko javno mnijenje — naša borba ne bi do sada postigla rezultate koje je ostvarila.

Robert Mugabe: Nesvrstavanje je princip koji smo prihvatili u cilju da postignemo vlastite pozicije, koje će nam omogućiti provođenje samostalne, nezavisne vanjske politike. Nećemo dozvoliti da nas bilo tko sputava u provođenju ideologije naučnog socijalizma. Spremnii smo prihvatiti savjete prijatelja, ali moramo ostati slobodni da donosimo vlastite odluke i da ih samostalno provodimo. Ponekad ćemo donositi odluke koje će možda vrijeđati prijatelje istih ili sličnih ideoloških opredjeljenja. U jednom vremenskom periodu vjerojatno će biti neophodno da uspostavimo neku vrstu suradnje i s ljudima čija su ideološka shvaćanja suprotna našim. To ne bi trebalo

zbunjivati naše stare ideološke saveznike. Biti ćemo nezavisni u biranju puteva transformacije našeg društva, rukovodeći se jedino interesima vlastitog naroda. Principi naučnog socijalizma zahtijevaju ovakvu poziciju i odlučnost u provođenju vlastite politike. Shvatio sam da i vi u Jugoslaviji provodite vlastitu politiku koja se temelji na specifičnim uvjetima vaše zemlje. Ta ista politika možda ne bi bila dobra u nekim drugim uvjetima, kao što neka druga politika ne bi bila dobra u vašim. Morate voditi računa o vašoj situaciji, a mi moramo voditi računa o našoj. Dakle, zalažemo se za nezavisnost koja će nam omogućiti provođenje principa naučnog socijalizma u uvjetima Zimbabvea.

Oliver Tambo: Nesvrstana politika je sama po sebi snaga koja mobilizira veliku zajednicu nacija u borbi za ljudsko dostojanstvo, pravdu, za oslobođenje, protiv kolonijalizma i rasizma.

Nesvrstani pokret nova je snaga koja pruža čvrstu podršku narodima koji se bore protiv rasizma, strane dominacije i klasne eksploatacije. Posljednji sastanak nesvrstanih zemalja u Kolombu pokazao je veličinu i moć nesvrstanih snaga.

Za Afrički nacionalni kongres nesvrstavanje znači isto što i za ostale oslobodilačke pokrete, isto ono što i za narode Zimbabvea i Namibije. Važno je da progresivne nacije svijeta u svojim originalnim grupacijama kao što su nesvrstani, Organizacija afričkog jedinstva i Ujedinjene nacije zauzmu odlučan stav spram oslobodilačkih pokreta juga Afrike.

Symba Deogratias: Za nas nesvrstavanje znači prije svega da se ne možemo svrstavati uz nepravedne stvari. Nesvrstani smo i zato se uvijek borimo za pravedne ciljeve i rješenja. Tako mi razumijevamo nesvrstavanje — za nas ono znači da ne možemo paktirati sa režimima koji ugnjetavaju vlastite narode. Naša ideologija je marksistička ali i to znači da se mi nećemo svrstavati prema željama drugih, prema modelima koji postoje. Mi ćemo se opredjeljivati prema interesima vlastitog naroda.